

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน อาทิ การเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ รวมถึงการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่ต้องให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับตัวในมิติสังคมที่เปลี่ยนไป โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่าทักษะแห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21 ได้ถูกผลักดันเข้าสู่ระบบการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องยึดหลักผลลัพธ์ทั้งในแง่ของความรู้ในวิชาแกนและทักษะแห่งศตวรรษใหม่เป็นผลลัพธ์ที่ประเทศ โรงเรียน สถานที่ทำงาน และชุมชนต่างเห็นคุณค่าทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต (Bellanca & R. Brandt, 2011) ตลอดจนในเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์พื้นฐาน คือการจัดการศึกษาให้คนในชาติเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขตามปณิธานว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO โดยในศตวรรษที่ 21 ทุกประเทศได้มีการพัฒนาและใช้หลักสูตรการศึกษาที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้ Learn to know Learn to be Learn to do เพื่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในฐานะพลเมืองของชาติ และ Learn to live together เพื่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในฐานะพลโลก (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553) และพบว่าในปัจจุบันการศึกษามีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การแพทย์ การเกษตร สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม การพัฒนาการศึกษาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน อาทิ ด้านการบริหารการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนั้น การสอนของครูจึงเป็นภารกิจสำคัญ

เนื่องจากการสอนของครูที่มีคุณภาพย่อมก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้านวิชาการ และส่งผลดีต่อตัวผู้เรียน กระบวนการสำคัญที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุน และปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายดังกล่าวนี้คือ การนิเทศการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษายิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา (วชิรา เครือคำอ้าย, 2558)

ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - พ.ศ. 2559) ยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รวมทั้งสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และใช้หลักความพอประมาณให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุล ระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมือง เตรียมระบบภูมิคุ้มกันด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ความรู้ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกในคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียรจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ จำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน ซึ่งแผนพัฒนาฉบับนี้มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ได้มาตรฐานสากลต่อยอดองค์ความรู้สู่นวัตกรรมและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานกฤษฎามนตรี, 2554)

ในทำนองเดียวกัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มาตรา 6 กล่าวไว้ว่าจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ส่วน มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสองให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น อีกทั้ง ใน มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และ มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำของประเทศ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้แถลงข่าวภายหลังเป็นประธานประชุมคณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุมราชวัลลภ ว่าความก้าวหน้าปฏิรูปการศึกษาในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการแบ่งเป็น 7 กลุ่ม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) มีดังนี้

กลุ่มที่ 1 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ การปรับปรุงหลักสูตรและการทดสอบทางการศึกษา การปรับลดกิจกรรมที่ดึงดูดครูและนักเรียนออกจากห้องเรียน ส่งเสริมค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม จัดค่ายและกิจกรรมสำหรับเด็กเพื่อให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน

กลุ่มที่ 2 การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ได้แก่ ขยายผลการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มที่ 3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ การพัฒนาระบบการผลิตครู ผลงานของครู การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในสาขาที่ขาดแคลน และการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู

กลุ่มที่ 4 การผลิตและการพัฒนากำลังคนรองรับการพัฒนาประเทศ ได้แก่ การจัดหลักสูตรทวิศึกษา (สายสามัญควบคู่สายอาชีพร่วมกับภาครัฐและเอกชน) โครงการขยายอาชีพะอำเภอ โครงการทุนช่างเทคนิคและบัณฑิตนักปฏิบัติ ปรับภาพลักษณ์อาชีวศึกษา และพัฒนากำลังคนระดับอุดมศึกษา

กลุ่มที่ 5 การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ การจัดประชุมสภารัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครั้งที่ 48

กลุ่มที่ 6 การพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จัดตั้งศูนย์ประสานงานและบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนหน้าและส่วนกลาง เพิ่มคุณภาพและสร้างโอกาสทางการศึกษา และดูแลสวัสดิการสวัสดิภาพครู

กลุ่มที่ 7 การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ

- การปฏิรูปการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตร และปรับปรุงระบบการทดสอบทางการศึกษา

- การปฏิรูปการกระจายอำนาจและโครงสร้างการจัดการศึกษา

- การปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู

- การปฏิรูปกฎหมายการศึกษา

- การปฏิรูประบบงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการศึกษา

- การปฏิรูประบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ

หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปการเรียนรู้ และการเรียนรู้ของผู้เรียน คงไม่สามารถพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนได้ หากมิได้พัฒนาการเรียนรู้ของครูควบคู่กันไป การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นเรื่องทุกภาคส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ ที่ต้องการเรียนรู้สะท้อนถึงการพัฒนาระบบคุณภาพการศึกษา ที่จะเห็นคนไทยมีคุณภาพ ซึ่งความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องลงมือกระทำกันอย่างจริงจังมากขึ้นภายใต้แนวคิด “ครูดี ครูเก่ง ระบบบริหารจัดการศึกษาดี โรงเรียนไปได้ดี เด็กมีคุณภาพ” จึงริเริ่มดำเนินการนำร่องโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ ด้วยการวางแผนยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และระบบการพัฒนาต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างทางเลือกต่างๆ และให้เกิดความร่วมมือปฏิบัติการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้เกิดขึ้นจริงบนพื้นที่ ให้บรรลุเป้าหมายที่คุณภาพของผู้เรียนและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น เน้นการเปิดพื้นที่ปฏิบัติการและจัดการแก้ปัญหาการศึกษา ร่วมทำและพัฒนากิจการการศึกษา ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการตนเองและพึ่งตนเองได้ในการพัฒนาการศึกษาของพื้นที่ (การปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) นโยบายการศึกษาของพลเอกฉัตรพงศ์รัตนสุวรรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้แถลงนโยบายเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2558 เวลา 13.30 น. ณ ห้องประชุมราชวัลลภ ชั้น 2 อาคารราชวัลลภ ได้กล่าวถึงกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ 9

“ให้ครูรักเด็กและเด็กรักครู”

“ให้ครูสอนเด็กให้มีความตั้งใจต่อเพื่อน ไม่ให้แข่งขันกัน แต่ให้แข่งกับตัวเอง ให้เด็กที่เรียนเก่งกว่า ช่วยสอนเพื่อนที่เรียนช้ากว่า”

“ให้ครูจัดกิจกรรมให้เด็กทำร่วมกัน เพื่อให้เห็นคุณค่าของความร่วมมือ”

โดยนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวนโยบายดังนี้ 1) ทำให้เร็วมีผลสัมฤทธิ์ภายในเดือนกันยายน พ.ศ.2559 ให้มากที่สุด ที่เหลือส่งต่อให้รัฐบาลต่อไป 2) ประชาชน สังคมพึงพอใจ ประเทศได้คนมีคุณภาพ 3) ปรับลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของกระทรวงศึกษาธิการลง 4) เร่งปรับหลักสูตร / ตำรา แต่ละกลุ่มให้เหมาะสม การพิมพ์ตำรา ต้องคุ้มราคา 5) ผลัดคนให้ทันกับความต้องการของประเทศ จบแล้วต้องมียานพาหนะ ทำงานให้ทันปีนี้ ช่วยแก้ไขปัญหาว่างงาน และปัญหาสังคมได้ 6) ปรับหลักสูตรทำให้เด็ก ครู ผู้ปกครองมีความสุข 7) ใช้สื่อการสอน กระตุ้นผู้เรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้กับเด็ก 8) ลดความเหลื่อมล้ำ จัดการศึกษาให้ทั่วถึง เท่าเทียม และมีคุณภาพ 9) นำระบบ

ICT เข้ามาใช้ในการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมและกว้างขวาง และ 10) เรียนไม่ใช่เพื่อสอบแต่เรียนให้ได้ทักษะชีวิตอยู่ในยุคโลกไร้พรมแดน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเป็นผู้นิเทศร่วมกับโรงเรียนเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ชี้พิกัดจากครูที่เลี้ยง ผู้บริหารสถานศึกษาประกอบกับจากการสังเกตพฤติกรรม การจัดการเรียนการสอนของครู และนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้มองเห็นประเด็นสำคัญที่ว่าปัญหาทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล โดยใช้การวิจัยเป็นตัวขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบให้เชื่อมโยงและสะท้อนมุมมองการนิเทศการศึกษาในทุกมิติ ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงเพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นเรื่องเร่งด่วน สำคัญและจำเป็น อันเป็นการชี้แนะสังคมด้วยกระบวนการนิเทศ โดยเฉพาะผู้นิเทศเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่ต้องนำพาการศึกษาไทยให้ก้าวไกลและนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือพัฒนาผู้เรียน อันเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุด

สำหรับ การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำแนวคิดและแผนปฏิบัติการ ด้านการนิเทศที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันของโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่มาใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง ซึ่งการนิเทศการสอนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา และเป็นภารกิจที่มีความสำคัญของการบริหารและการจัดการสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการศึกษาดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ จำเป็นต้องมีการนิเทศการสอน เป็นหลักของการบริหารจัดการสถานศึกษา และการนิเทศการสอนเป็นกระบวนการหนึ่งของการนิเทศการศึกษาที่มุ่งปรับปรุงกระบวนการสอน กระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน และส่งเสริมพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครูที่ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอาศัยการนิเทศช่วยเหลือ แนะนำ ให้ความรู้ และทักษะการฝึกปฏิบัติด้วยการพัฒนาหลักสูตร

การใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ใหม่ ๆ การใช้และการสร้างนวัตกรรมด้านการสอน และการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ หรืองานในวิชาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเป้าหมาย (วัชรรา เล่าเรียนดี 2550: 8) จากแนวโน้มของการศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียน และทิศทางการนิเทศการสอนในอนาคต มีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่การนิเทศภายใน โรงเรียนและการนิเทศเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนาบุคลากร โอลิวา และพอลัส (Oliva and Pawlas 2001: 565) โดยมุ่งร่วมมือกันระหว่างบุคลากรและผู้บริหารในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษา ซึ่งการนิเทศการสอนในปัจจุบันและอนาคต จะต้องยึดหลักการนิเทศ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มุ่งเน้นการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนโดยตรง เป็นการนิเทศแบบ รายบุคคลและรายกลุ่ม ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของครูผู้สอนและของสถานศึกษา มีการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน มีการสังเกตการสอนและบันทึกข้อมูลที่เป็นปรนัย มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูและผู้นิเทศอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินการนิเทศที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผู้นิเทศ และ/หรือ ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศต้องอยู่ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร เทคนิค วิธีการสอน เทคนิคการสอน การวิจัยในชั้นเรียน การสื่อสารและสื่อความหมาย นวัตกรรมและเทคโนโลยี การวัดและประเมินผล และประเมินผลสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของครูได้ รวมถึงการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนยุทธวิธีในการสอนที่เหมาะสมเป็นผู้นำกลุ่ม ส่งเสริมความผูกพันในภาระหน้าที่แก่ครู ส่งเสริมและพัฒนาเจตคติที่ดีต่อตนเอง โรงเรียนและงานที่ปฏิบัติ ใส่ใจต่อประสิทธิภาพ สุขภาพ และบุคลากรภายในองค์กร ครูมีอำนาจและอิสระในหน้าที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องการจัดการศึกษา มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ นวัตกรรมด้านการจัดการเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน มีประสบการณ์สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนการสอนได้ (วัชรรา เล่าเรียนดี 2550: 253-255)

การพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน หรือประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยกระบวนการนิเทศ การศึกษาและการนิเทศการสอน ทั้งนี้เพราะการนิเทศเป็นการช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุน และส่งเสริมเพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน ดังที่ ชาญชัย อาจินสมาจาร (2547: 1); กิตติมา ปรีดีดิลก (2532: 263); สัจจ อุทรานันท์ (2530: 198-199); เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย (2552: 21-22) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันการนิเทศการสอนมีความจำเป็นอย่างมากกระบวนการเรียนการสอนมาก โดยให้เหตุผลว่า 1) เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนที่

มุ่งเน้นการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 2) การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นต้องมีการนิเทศเพื่อให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถต่างกัน 3) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน 4) ทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ 5) ศึกษาพิเศษโดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัดไม่สามารถตอบสนองความต้องการการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทั่วถึง 6) สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน 7) ปัจจุบันครูในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอและบางคนมีความชำนาญการเฉพาะสาขาวิชา และ 8) เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ ซึ่งการนิเทศจะเกิดขึ้นโดยร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาคอยชี้แนะให้ทำงานอยู่ตลอดเวลา กอปรกับในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนไป ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย รวมทั้งการนิเทศจากผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะ จึงจะช่วยทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาในด้านการวิจัย การเรียนรู้ของมนุษย์ การทำงานของสมอง ทำให้การจัดการศึกษาต้องหันมาสนใจในเรื่องเหล่านี้มากยิ่งขึ้น เกิดทฤษฎีการเรียนรู้มากมายที่จะต้องนำไปใช้ในการพัฒนานักเรียนอย่างเหมาะสม เช่น การเรียนรู้ที่สอดคล้องวิธีการเรียนรู้หรือการทำงานของสมอง (Brain-based Learning) ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligence) ตามแนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และการพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง ตามแนวคิดของบลูม (Bloom)

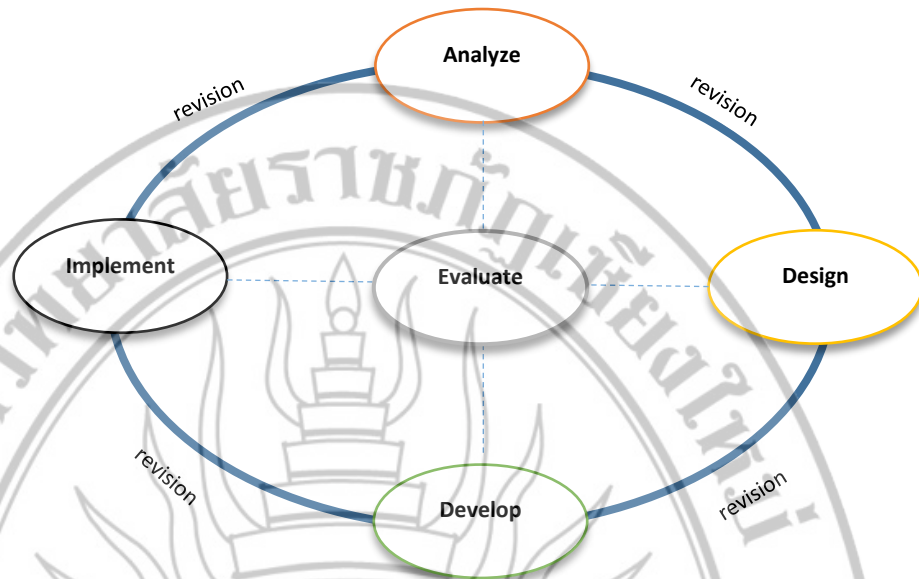
สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ และผู้บริหารประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากยิ่งขึ้น ก็คือการจัดการเรียนรู้ของครูรวมกับการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายเดียวกัน ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นหลัก ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสถานศึกษา ร่วมมือกันเพื่อพิจารณาปัญหา ความจำเป็นในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร สื่อวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนบรรยากาศ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในโรงเรียน (วัชรฯ เล่าเรียนดี 2550: 118-120; วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2538: 8) ปัญหาจึงมีอยู่ว่า “การพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ ที่เหมาะสมควรมีองค์ประกอบและกระบวนการนิเทศการสอนอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไร” จึงจะสามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ของครูประสบผลสำเร็จ และนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพนักเรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน และอนาคต

โดยผู้วิจัยมีความเชื่อที่ว่า ครูทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาในระดับสูงสุดได้อย่างเต็มศักยภาพ ถ้าได้รับการช่วยเหลือ แนะนำ ชี้แนะ สนับสนุนที่ถูกต้องวิธีและเหมาะสมกับลักษณะและระดับความสามารถในการพัฒนาครูแต่ละคน เมื่อพิจารณาถึงวิธีการให้การนิเทศครูอย่างถูกต้องวิธี ตรงตามสภาพปัญหา ความต้องการ ทั้งในระดับความรู้ ความสามารถและแรงจูงใจ รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันดังกล่าวแล้ว จึงเลือกใช้วิธีการในการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) และการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) เพื่อช่วยให้ครูสามารถร่วมกันพัฒนาตนเองได้ด้วยตนเอง ซึ่งหากพิจารณาตามหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการนิเทศแล้วเชื่อว่าครูมีลักษณะแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความสามารถในการเรียนรู้ ความคิด ความสามารถในการคิด ประสิทธิภาพ เจตคติ ความสามารถในการมองเห็นปัญหาและแสวงหาทางเลือก และแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพที่แตกต่างกัน (วัชร เล่าเรียนดี 2550: 129) โดยผู้วิจัยเลือกวิธีการในการนิเทศหรือพฤติกรรมการณ์การนิเทศที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลคือ วิธีการนิเทศแบบไม่ชี้นำ กล่าวคือ ผู้นิเทศจะใช้พฤติกรรมในการพูดคุยทำงานร่วมกับครู โดยที่ครูจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้นิเทศเป็นเพียงผู้ช่วยในการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ที่ครูร้องขอเท่านั้น และเมื่อพิจารณาเชิงลึกถึงเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องพัฒนาครูผู้สอนด้วยวิธีการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) ตามแนวคิดของเกลทฮอร์น (Glathorn 1984: 49-58) ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) ซึ่ง วัชร เล่าเรียนดี (2550: 106-107; 2553: 220) ได้กล่าวว่า การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) เป็นกระบวนการนิเทศครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่เป็นเพื่อนร่วมงานมีความต้องการปรับปรุงและพัฒนา การเรียนการสอนของตนเอง โดยร่วมกันวางแผน กำหนดประเด็นที่ตนเองสนใจเพื่อทำการสังเกตการสอน และประชุมปรึกษาหารือให้ข้อมูลย้อนกลับแก่กันและกัน วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันและประชุมให้ข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยเป็นผู้นำวิธีการอย่างเป็นระบบมาใช้ในการดำเนินงานที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพความเป็นจริง ประกอบด้วยกระบวนการนิเทศ ดังนี้เตรียมการก่อนการสอน และการนิเทศด้วยวิธีการประชุมวางแผนร่วมกัน สังเกตการสอนในชั้นเรียนที่มุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาการเรียน

การสอนให้มีประสิทธิภาพ ประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับหลังการสังเกตการสอน และ ประเมินผลการติดตามดูแล (Mentoring) เกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่ละครั้ง ส่วนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) เป็นกระบวนการนิเทศการสอนที่เพื่อนครูตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปจับคู่หรือรวมกลุ่มกันเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมต่อไป

2) ด้านการดำเนินการใช้วิธีการเชิงระบบ (System Approach) ในการดำเนินการนิเทศการสอนทั้งกระบวนการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการนิเทศการสอนอย่างชัดเจน นั้น มีวิธีการเชิงระบบหลายวิธีด้วยกัน แต่เมื่อพิจารณาเชิงลึกตามหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการเชิงระบบแล้ว พบว่า วิธีการเชิงระบบที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาการนิเทศการสอนโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาภายใต้หลักการและแนวคิดของการออกแบบการสอนเชิงระบบ (System Approach) “ADDIE Model” ของครูสซ์ (Kruse 2004) และดิกและแคร์รี่ (Dick and Carey 2005) ด้วยเหตุผลที่ว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่องและสอดคล้องสัมพันธ์กัน รวมทั้งสามารถดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ และสะท้อนผลที่ต้องการในการพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ได้ในแต่ละขั้นตอนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้วิธีการเชิงระบบ (System Approach) ดังกล่าว ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analyze) 2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) 3) ขั้นตอนการพัฒนา (Develop) 4) ขั้นตอนนำไปใช้ (Implement) และ 5) ขั้นตอนประเมินผล (Evaluate) ซึ่งแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 วิธีการเชิงระบบ (System Approach): The Core Elements of ADDIE. ของ
 ครูสซ์ (Kruse); ดิกและคาเรย์ (Dick and Carey)
 ที่มา : Dock and Carey, **Trends and Issues in Instructional Design and Technology**, 3rd ed.
 (Boston: Pearson, Inc., 2005), page. 10.

ดังนั้นในขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development : R&D) และการ
 พัฒนารูปแบบการนิเทศ (Development of Instructions Supervision Model) โดยใช้กระบวนการ
 ชี้นำและระบบที่เลี้ยงครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงดำเนินการด้วยวิธีการเชิงระบบ (System Approach) “**ADDIE
 Model**” มาใช้ดำเนินการตามระยะต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ขั้นศึกษาความต้องการเพื่อการเตรียมการนิเทศ (Preparing : P) = **Analyze
 (R)** โดยใช้กระบวนการชี้นำและระบบที่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ
 ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัด
 เชียงใหม่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

1. การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการ
 นิเทศโดยใช้กระบวนการชี้นำและระบบที่เลี้ยง

2. การสนทนากลุ่ม (Focus group) สำหรับตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้นิเทศก์ และ
 ผู้รับการนิเทศ โดยใช้กระบวนการชี้นำและระบบที่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ใน

ศตวรรษที่ 21 เพื่อนำมาสู่การเตรียมทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เช่น การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และที่ต้องการให้เป็น เป็นอย่างไร การนิเทศการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และที่ต้องการให้เป็นมีลักษณะเป็นอย่างไร เพื่อให้เห็นถึงช่องว่างหรือสิ่งที่ต้องพัฒนา รวมถึงการสนทนาเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรเป็นอย่างไร เป็นต้น

3. การสอบถามข้อมูลพื้นฐานโดยสำรวจความต้องการการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อให้ความรู้เรื่องการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) และการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในขั้นนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้นิเทศก์และครูผู้รับการนิเทศ เพื่อเตรียมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการนิเทศด้วยกระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง รวมถึงทักษะที่จำเป็นก่อนจะดำเนินการนิเทศ

ระยะที่ 2 ขั้นวางแผนและออกแบบการนิเทศ (Planning : P) = Design (R₁) โดยใช้

กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ หรือกระบวนการนิเทศการสอนของนักคิดและนักการศึกษาในศาสตร์การนิเทศทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ ศึกษารูปแบบการนิเทศแบบพัฒนาการเพื่อช่วยให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จ อาทิ กลlickแมน, การ์ดอน และรอสกอว์ดอน (Glickman, Gordon and Ross-Gordon 2004: 11, 464) ได้เสนอรูปแบบการนิเทศแบบพัฒนาการ 5 ขั้นตอน คือ 1) ความรู้ที่สำคัญและจำเป็นเบื้องต้น (Prerequisites) 2) บทบาทหน้าที่ของการนิเทศ (Supervision as Development) 3) งานการนิเทศการสอน (Tasks of Supervision) 4) การรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของเป้าหมายของสถานศึกษาและความต้องการจำเป็นของครู (Unification) 5) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (Product) ซึ่งก็คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ (Improved Student Learning) ส่วน วัชรวิเชียร (2553: 27) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา 7 ขั้นตอน คือ 1) วางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ (ครูหรือคณะครู) 2) เลือกประเด็นหรือเรื่องที่น่าสนใจจะปรับปรุงและพัฒนา 3) นำเสนอโครงการพัฒนาและขั้นตอนการปฏิบัติให้ผู้บริหาร โรงเรียนได้รับทราบเพื่ออนุมัติการดำเนินการ 4) ให้ความรู้หรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สนใจ 5) จัดทำแผนการนิเทศ กำหนดวันเวลา ที่จะสังเกตการสอน ประชุมปรึกษาหารือเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ 6) ดำเนินการตามแผนโดยครูและผู้นิเทศ 7) สรุปและประเมินผลการปรับปรุง และพัฒนารายงานผลสำเร็จ อีกทั้ง สงัด อุทรานันท์ (2530 : 10) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน

คือ 1) การวางแผนการนิเทศ (Planning) 2) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Information) 3) การปฏิบัติการนิเทศ (Doing) 4) การเสริมสร้างกำลังใจในการนิเทศ (Reinforcing) 5) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluation) จากการศึกษารูปแบบและกระบวนการนิเทศดังกล่าว พบว่า แนวคิดของนักคิดและนักการศึกษาทุกท่านเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและกระบวนการนิเทศมีความเห็นสอดคล้องตรงกันว่าในการนิเทศการสอนนั้น มีความจำเป็นต้องมีการให้ความรู้ ความสำคัญและจำเป็นเบื้องต้น รวมทั้งการแสวงหาความรู้จากเอกสารต่างๆ และ/หรือ จัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการในสิ่งที่จะดำเนินการก่อน (Prerequisites) ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวจะต้องดำเนินการทุกครั้งเมื่อมีการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ หรืองานนิเทศที่ยังไม่บรรลุผลในระดับที่น่าพึงพอใจ (เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย, 2552: 30-31)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบหรือกระบวนการนิเทศดังกล่าวสรุปได้ว่า ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง โดยกำหนดให้ครูผู้สอนเข้ารับการพัฒนาโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อฝึกปฏิบัติการเรื่องการบริหารจัดการเรียนรู้ ฝึกการใช้เครื่องมือในการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงของผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

1. การทำแบบทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) โดยแบบทดสอบดังกล่าวผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผล 3 ท่าน

2. การสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อวิเคราะห์ในประเด็นสภาพปัจจุบันและสิ่งที่คาดหวัง เพื่อหาสิ่งที่ต้องการพัฒนาให้แก่ครูผู้รับการนิเทศในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการนิเทศด้วยกระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การสังเกตการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (โดยใช้คู่มือและเครื่องมือการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาใช้ประกอบการสังเกต)

ซึ่งก่อนที่จะนำรูปแบบการนิเทศดังกล่าวไปใช้ได้ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการนิเทศฯ (จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน) สำหรับคู่มือและเครื่องมือการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงฯ ที่นำมาใช้ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญเช่นกัน (จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน)

ระยะที่ 3 ขั้นเรียนรู้และแลกเปลี่ยนในการปฏิบัติการนิเทศ (Learning and Sharing : L) = Develop (D_p) โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในขั้นนี้ผู้รับการนิเทศทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ จะเป็นผู้ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน และเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ทำหน้าที่ในการนิเทศ ดำเนินการนิเทศการสอนตามแผนการนิเทศการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่ได้กำหนดร่วมกัน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้การสนับสนุนในเรื่อง สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าขั้นตอนอื่น เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ประกอบด้วยกิจกรรมที่จำเป็นหลายชนิด และจะต้องใช้ระยะเวลานานจนกว่าจะบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในขั้นของการปฏิบัติการนิเทศนี้ ผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นของกระบวนการนิเทศที่เหมาะสมไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการก่อนการสอนและการนิเทศ 2) ขั้นสังเกตการสอนในชั้นเรียน 3) ขั้นประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับหลังการสังเกตการสอน และ 4) ขั้นประเมินผลการนิเทศ ติดตามดูแล (Mentoring) และ 5) ขั้นการสะท้อนคิดหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กระบวนการ PLC กล๊ิกแมน (Glickman 1995: 281) ได้เสนอกระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอนคือ 1) การประชุมร่วมกับครู 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน 3) การวิเคราะห์ ติดตามผลการสังเกตการสอนและพิจารณาวางแผนการประชุมร่วมกับครู 4) ประชุมร่วมกับครูภายหลังการสังเกตการสอน 5) วิเคราะห์และพิจารณาการดำเนินการทั้ง 4 ขั้นตอน เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และควรให้ครูได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นให้มาก ส่วน วัชร่า เล่าเรียนดี (2550: 27-28) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 7 ขั้นตอนคือ 1) การวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ (ครูหรือคณะครูในโรงเรียน) 2) เลือกประเด็นหรือเรื่องที่น่าสนใจที่จะปรับปรุงและพัฒนา 3) นำเสนอโครงการพัฒนาและขั้นตอนการปฏิบัติให้ผู้ปฏิบัติให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบเพื่ออนุมัติการดำเนินการ 4) ให้ความรู้หรือแสวงหาความรู้จากเอกสารต่าง ๆ และจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคการสังเกตการสอนในชั้นเรียน และความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สนใจ 5) จัดทำแผนการนิเทศ โดยกำหนด วันและเวลาที่จะ

สังเกตการสอน ประชุมปรึกษาหารือเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์
 6) ดำเนินการตามแผนโดยครูและผู้นิเทศ 7) สรุปและประเมินผลการปรับปรุง และพัฒนารายงาน
 ผลสำเร็จ สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศมีขั้นตอนหลัก ๆ ที่ไม่แตกต่างกัน 3 ขั้นตอนคือ การประชุม
 เตรียมการก่อนการสังเกตการสอน การสังเกต การสอน และการประชุมหลังการสังเกตการสอน
 ซึ่งในทางปฏิบัติจริงนั้นมีประเด็นสำคัญอยู่ที่ทุกขั้นตอนต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อติดตาม
 ดูแลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก่อนที่จะดำเนินงานขั้นตอนต่อไป และจะต้องขึ้นอยู่กับ
 พิจารณาถึงเป้าหมาย สภาพความพร้อมและบริบทของสถานศึกษาที่จะนำไปใช้ในแต่ละแห่งด้วย
 อย่างไรก็ตาม การดำเนินการจัดลำดับกระบวนการนิเทศในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหลักการ
 แนวคิด ทฤษฎีและวิเคราะห์ภายใต้ความพร้อมและบริบทของสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง ในสังกัด
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้จัดลำดับขั้นของกระบวนการ
 นิเทศให้เหมาะสมไว้โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน และในการดำเนินการขั้นนี้ได้กำหนดเป้าหมายที่
 ต้องการ วิธีดำเนินการ เครื่องมือที่ใช้ ทฤษฎีและข้อมูลการศึกษาที่เกี่ยวข้องต่อไป

ระยะที่ 4 ขั้นการนิเทศด้วยกระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring : C) = (R₂) ในขั้นตอนนี้ได้ใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริม
 ศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นขั้นที่สร้างความไว้วางใจกับผู้บริหารนิเทศ เพื่อสร้าง
 ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นเป็นกัลยาณมิตร โดยการศึกษาข้อมูลของผู้รับการนิเทศที่เป็นทั้งจุดเด่น
 ผลงานดีเด่น อธิษาศัยไมตรี การให้คำชมเชย การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน โดยใช้คำถาม
 เชิงความคิดเห็นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้รับการนิเทศได้ตอบอย่างเป็นอิสระ โดยให้ผู้ตอบเกิดความ
 สบายใจและเป็นกันเอง เสนอแนะแนวทางในการแก้ไข การพัฒนางานในลักษณะของการ
 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยให้ข้อเสนอแนะแนวทางที่ร่วมกันคิดให้ผู้รับการนิเทศปฏิบัติ โดยผู้
 นิเทศคอยให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด หรืออาจสาธิตให้ดู เมื่อผู้รับการนิเทศร้องขอความช่วยเหลือ

ระยะที่ 5 ขั้นสะท้อนคิดหลังการนิเทศ (After Action Review : A) = Evaluate (D₂)

ในขั้นตอนนี้ได้ใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการ
 เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นขั้นที่ครูผู้สอนทำหน้าที่นิเทศโดยทำการสะท้อนคิดการประเมินผลใน
 การดำเนินงานที่ได้ดำเนินการผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร ประสพความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
 หรือไม่ ซึ่งการดำเนินการประเมินผลการนิเทศในลักษณะดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบการ
 นิเทศไว้เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการนิเทศ เพื่อสรุปให้เห็นถึงผลของการดำเนินงานในทุก
 ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยมีความเชื่อที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการ

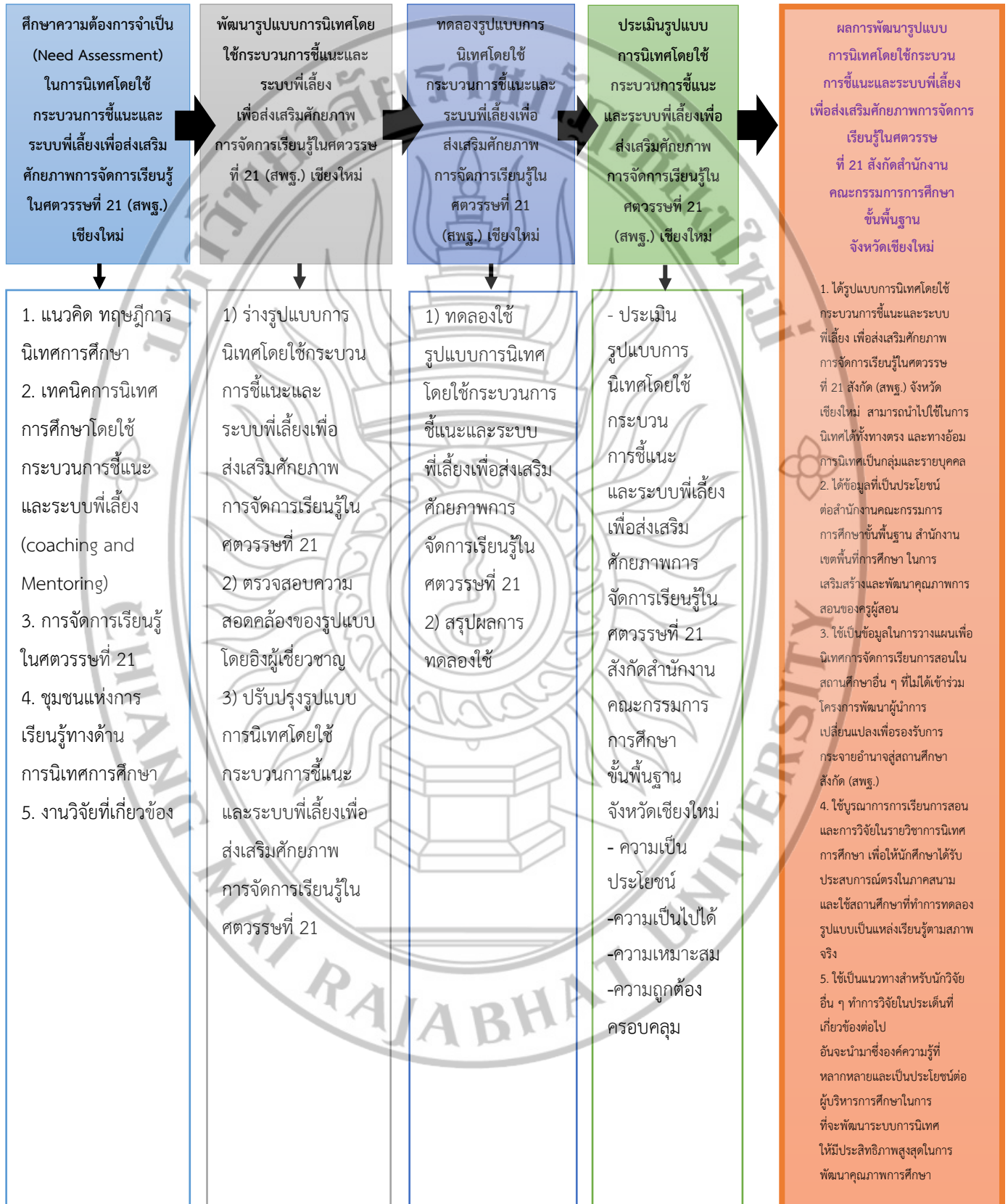
นิเทศของนักคิด และนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เป็นบุคคลสำคัญ ได้แก่ กลlickแมน (Glickman 1995: 281) ได้เสนอกระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอนคือ 1) การประชุมร่วมกับครู (Preconference with Teacher) 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Observation of Classroom) 3) การวิเคราะห์ ติดตามผลการสังเกตการสอน และพิจารณาวางแผนการประชุมร่วมกับครู 4) ประชุมร่วมกับครูภายหลังการสังเกตการสอน (Post-Conference with Teacher) 5) วิเคราะห์และพัฒนาคำแนะนำทั้ง 4 ขั้นตอน เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และควรให้ครูได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นให้มาก ; แกลทฮอร์น (Glattthorn 1984: 2) ได้เสนอกระบวนการนิเทศ 8 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ 2) วางแผนการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนร่วมกับครู 3) วางแผนการสังเกตการสอน 4) สังเกตการสอน 5) วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน 6) วางแผนกำหนดยุทธวิธีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ 7) ประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจจะปรับปรุงหรือพัฒนา 8) วางแผนการสังเกตในการดำเนินการสอนครั้งต่อไป ส่วน แฮริส (Harris 1975: 23 อ้างใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2538: 40) ได้เสนอกระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนการวางแผน (Planning) 2) ขั้นตอนการจัดโครงการ 3) ขั้นนำไปปฏิบัติ (Leading) 4) ขั้นควบคุม (Controlling) 5) ขั้นประเมินผล (Evaluating) แอลเลน (Allen 1969 อ้างใน สัจจ อูทรานันท์ 2530: 76-79) ได้เสนอกระบวนการนิเทศ 5 กระบวนการคือ 1) กระบวนการวางแผน (Planning Processes) 2) กระบวนการจัดสายงาน (Organizing Processes) 3) กระบวนการนำ (Leading Processes) 4) กระบวนการควบคุม (Controlling Processes) 5) กระบวนการประเมินผลการทำงาน (Assessing Processes) สัจจ อูทรานันท์ (2530: 84-88) ได้เสนอรูปแบบและกระบวนการนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย 5 ขั้นตอน เรียกว่า “PIDRE” คือ 1) การวางแผนการนิเทศ (Planning) 2) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing) 3) การปฏิบัติการณ์นิเทศ (Doing) 4) การเสริมสร้างกำลังใจในการนิเทศ (Reinforcing) 5) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating) วัชรวิทย์ เล่าเรียนดี (2550: 27-28) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 7 ขั้นตอนคือ 1) การวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ (ครูหรือคณะครูในโรงเรียน) 2) เลือกประเด็นหรือเรื่องที่น่าสนใจที่จะปรับปรุงและพัฒนา 3) นำเสนอโครงการพัฒนาและขั้นตอนการปฏิบัติให้ผู้ปฏิบัติให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบเพื่ออนุมัติการดำเนินการ 4) ให้ความรู้หรือแสวงหาความรู้จากเอกสารต่าง ๆ และจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคการสังเกตการสอนในชั้นเรียน และความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สนใจ 5) จัดทำแผนการนิเทศ กำหนด วัน เวลาที่จะสังเกตการสอน ประชุมปรึกษาหารือ

เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ 6) ดำเนินการตามแผน โดยครูและผู้นิเทศ 7) สรุปและประเมินผลการปรับปรุงและพัฒนา รายงานผลสำเร็จ จากการศึกษารูปแบบและกระบวนการนิเทศดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่จัดลำดับขั้นการประเมินผลการนิเทศของรูปแบบและกระบวนการนิเทศไว้เป็นขั้นสุดท้าย ซึ่งในขั้นนี้ผู้วิจัยต้องมุ่งเน้นผลของการนิเทศการสอนของผู้นิเทศ โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผลการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยผู้นิเทศและครูผู้สอนเป็นผู้นำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกัน ส่วนการดำเนินการในขั้นนี้ได้กำหนดเป้าหมายที่ต้องการวิธีดำเนินการ เครื่องมือที่ใช้ ทฤษฎีและข้อมูลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ พิจารณาทบทวน และปรับปรุงรูปแบบการพัฒนากระบวนการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ทั้งระบบ จากความคิดเห็นของตัวแทนผู้ให้ข้อมูล (Stakeholder) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอน 8 กลุ่มสาระ ตลอดจนครูปฐมวัย รวมทั้งหมด 60 คน สังเกตความสามารถด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง และศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้จากการนำรูปแบบการนิเทศดังกล่าวไปใช้ในภาคสนาม และเพื่อให้การพัฒนากระบวนการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ก่อนนำไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ต่อไป

สำหรับ การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าว เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ตามแนวคิดของวิธีการเชิงระบบ กล่าวคือ เป็นการนำทฤษฎีการออกแบบการสอนเชิงระบบนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใต้สภาพบริบทและความพร้อมของสถานศึกษาที่แตกต่างกันในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำให้ได้รูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ ผ่านกระบวนการวิธีการเชิงระบบในทุกขั้นตอน ทำให้คาดหวังว่ารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงสามารถนำไปใช้ได้จริงบนพื้นฐานของความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อทดลองรูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อประเมินรูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งผู้วิจัยมุ่งแสวงหารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อได้รูปแบบดังกล่าวโดยการวิเคราะห์สังเคราะห์จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความต้องการของผู้รับการนิเทศโดยผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญว่าเป็นรูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่นำไปใช้ได้ ผู้วิจัยจึงได้นำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงกับผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อยืนยัน ความมีประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว

1. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองและเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ในสถานศึกษาที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 658 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ (เขต 1) จำนวน 54 โรงเรียน
2. โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ (เขต 2) จำนวน 133 โรงเรียน
3. โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ (เขต 3) จำนวน 153 โรงเรียน
4. โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ (เขต 4) จำนวน 111 โรงเรียน
5. โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ (เขต 5) จำนวน 102 โรงเรียน
6. โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ (เขต 6) จำนวน 105 โรงเรียน

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการศึกษาเป็นตัวแทนของข้อมูลที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยได้กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนวัดสันกลางเหนือ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ 2) กลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง คือ โรงเรียนบ้านเมืองกีด อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ และ 3) กลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ คือ โรงเรียนพุทธนิโสภณ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ จำนวน 60 คน โดยเป็นผู้บริหาร/ผู้นิเทศก์ 30 คน ผู้รับการนิเทศ 30 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองใช้รูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบที่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในลักษณะการทดลองใช้แบบรายบุคคล (One to One Try Out) การทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก (Small Group Try Out) และการทดลองใช้กับกลุ่มใหญ่ (Field Try Out) กับโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบข่ายของเนื้อหา ประกอบด้วย การนิเทศด้วยกระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยจำแนกเป็นประเภทของ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ (Cooperative Learning) การสร้างองค์ความรู้ (Constructivist Learning Process) การจัดการเรียนรู้ตระกูล (K) และการจัดการเรียนรู้ประเภทอื่น ๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันนั้น ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะของคำต่าง ๆ ไว้ดังนี้

รูปแบบการนิเทศ หมายถึง องค์ประกอบและกระบวนการ ที่มาจากแนวคิดเชิงระบบของADDIE Model มาใช้เป็นฐานคิด แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ 5 องค์ประกอบหลัก มาใช้ดำเนินการนิเทศ โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้รูปแบบ “ฉบับแปลพีแอลซีเอ พลัส” (PPLCA Plus) ประกอบด้วย 1. ขั้นเตรียมความรู้ก่อนการนิเทศ (Preparing : P) 2. ขั้นวางแผนและออกแบบการนิเทศ (Planning : P) 3. ขั้นเรียนรู้และแลกเปลี่ยนในการปฏิบัติการนิเทศ (Learning and Sharing : L) 4. ขั้นการนิเทศด้วยกระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring : C) และ 5. ขั้นสะท้อนคิดหลังการนิเทศ (After Action Review : A) ส่วน Plus เป็นการน้อมนำหลักการทรงงานและศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 (King Bhumibol's Science) มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ใน 5 องค์ประกอบหลักร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการนิเทศการจัดการเรียนรู้

กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง หมายถึง เป็นขั้นตอนที่เน้นความสัมพันธ์กันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นิเทศก์และผู้รับการนิเทศ เพื่อร่วมกันพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้รับการนิเทศ และได้นำคู่มือและเครื่องมือการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของผู้รับการนิเทศ ภายใต้การดูแลช่วยเหลือ และกำกับติดตามอย่างใกล้ชิดจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้นิเทศก์

ศักยภาพการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้และความสามารถของผู้รับการนิเทศในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยน้อมนำ

การน้อมนำหลักการทรงงานและศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 (King Bhumibol's Science) มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การปฏิบัติการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้รับการนิเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงการสอน โดยนำเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ (Cooperative Learning) การสร้างองค์ความรู้ (Constructivist Learning Process) การจัดการเรียนรู้ตระกูล K และการจัดการเรียนรู้ประเภทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาดำเนินการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งตรวจสอบได้จากการบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนด

ผู้นิเทศ หมายถึง บุคลากรในสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนและ ให้การดูแลช่วยเหลือ ด้านการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการติดตามและให้คำปรึกษาโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง ตามกระบวนการของรูปแบบการนิเทศ “ดับเบิลพีแอลซีเอ พลัส” (PPLCA Plus) แก่ผู้รับการนิเทศ ตลอดช่วงระยะเวลาของการวิจัย และทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับนักวิจัยโครงการฯ สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

ผู้รับการนิเทศ หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน และเข้าร่วมโครงการตามกระบวนการของรูปแบบการนิเทศ “ดับเบิลพีแอลซีเอ พลัส” (PPLCA Plus) โดยมุ่งเน้นในการนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มาใช้พัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของตนเองโดยมีผู้นิเทศเป็นผู้ให้การดูแล ช่วยเหลือและกำกับติดตาม